

หัวข้อวิจัย ผลของโปรแกรมการฝึกอบรมทักษะการดูแลผู้สูงอายุโดยเพื่อนช่วยเพื่อน รองรับแนวคิดชีวภิบาล: 3 พื้นที่กรณีศึกษาในจังหวัดเชียงราย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ทดสอบ และนำโปรแกรมการฝึกอบรมทักษะการดูแลผู้สูงอายุโดยเพื่อนช่วยเพื่อนตามแนวคิดชีวภิบาลไปขยายผล โดยอาศัยแนวคิดชีวภิบาลที่เน้นเรื่องการดูแลไปจนถึงระยะสุดท้าย การดูแลระดับชุมชน และการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในสังคมสูงวัย ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่ การพัฒนาโปรแกรม การประเมินผลโปรแกรม และการขยายผลโปรแกรม

ในระยะที่ 1 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญจาก 16 อำเภอ ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ 70 คน ผู้ดูแลแบบเพื่อน 20 คน ผู้จัดการระบบการดูแลผู้สูงอายุ 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการในการดูแลผู้สูงอายุ 5 คน มีการจัดสนทนากลุ่มเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรและปรับปรุงเนื้อหา ในระยะที่ 2 นำแบบแผนกึ่งทดลองมาใช้กับผู้สูงอายุ 60 คนจาก 2 ตำบล ซึ่งถูกจัดเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพื่อประเมินประสิทธิผลของโปรแกรม โดยมีเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบประเมินความรู้ ทักษะคติ ทักษะด้านการดูแลผู้สูงอายุ การสนับสนุนทางสังคม และโปรแกรมการฝึกอบรมทักษะการดูแลผู้สูงอายุโดยเพื่อนช่วยเพื่อน ในระยะที่ 3 มีการขยายผลโปรแกรมไปยังอีกสองพื้นที่ที่ถูกคัดเลือกแบบเจาะจงตามความพร้อมในการนำไปใช้ โดยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมพื้นที่ละ 30 คน (N = 60) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติทดสอบที่ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนความคิดของผู้เข้าร่วมด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลแบบเพื่อนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 83.3) อายุ 60-69 ปี (ร้อยละ 58.3) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 47.5) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 95.0) มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 58.3) มีภาวะเรื้อรัง (ร้อยละ 72.5) รับประทานยา (ร้อยละ 61.7) ไม่ได้ทำงาน (ร้อยละ 30.8) มีรายได้ 0-15,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 86.7) มีรายได้เพียงพอและไม่มีเงินเหลือเก็บ (ร้อยละ 31.7) ไม่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุมาก่อน (ร้อยละ 60.8) ทั้งนี้มีเพียงร้อยละ 18.7 ได้รับค่าตอบแทนสำหรับการดูแล และส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อการดูแลตนเอง (ร้อยละ 69.2) ผู้เข้าร่วมในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้ ทักษะคติ ทักษะการดูแล และการสนับสนุนทางสังคม สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพยังแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมโปรแกรมส่งผลให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง และความรู้สึกในการมีส่วนร่วมต่อสังคมที่เพิ่มขึ้นในหมู่ผู้สูงอายุผ่านบทบาทของพวกเขาในฐานะผู้ดูแลแบบเพื่อน

โปรแกรมการฝึกอบรมทักษะการดูแลผู้สูงอายุโดยเพื่อนช่วยเพื่อนตามแนวคิดชีวภิบาล มีประสิทธิผลในการเสริมสร้างความสามารถด้านการดูแลและการเสริมพลังทางจิตสังคมของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการการฝึกอบรมโดยเพื่อนเข้ากับระบบการดูแลผู้สูงอายุระดับชุมชน สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพของชุมชน ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ โปรแกรมการฝึกอบรมการดูแล ผู้สูงอายุ เพื่อนช่วยเพื่อน ชิวภิบาล การดูแลโดยชุมชน

ABSTRACT

The purpose of this study was to develop, test, and implement a peer-to-peer program of caregiving skills training among older adults based on the Cheewabhibaln concept, which accounts end of life care, community based care, and long term self reliance in ageing societies. The research and development design was adopted, which included three stages; program development, program evaluation, and program dissemination.

Participants in first phase was recruited using purposive sampling to identify the key stakeholders in 16 districts, including 70 older adults, 20 peer caregivers, 5 elderly care system managers, and 5 academic experts in gerontological care. To inform the curriculum development and content development, focus group discussions were carried out. The quasi-experimental design was introduced in the second phase, where 60 older adults in two districts were chosen to compare program effectiveness between experimental and control groups. The research instrument consisted of general information questionnaire, assessment of knowledge, attitudes, and skills in elderly care, social support, and peer-to-peer program of caregiving skills training among older adults. The third phase involved the upscaling of the program to two further areas that were purposely chosen according to their readiness to implement the program. The 30 older adults were engaged in each site (N = 60). Data analysis followed descriptive statistics as well as t-tests. In addition, there was complemented with the qualitative reflection of the participants analyzed through thematic analysis.

The results indicated that the majority of the peer caregivers were female (83.3%), aged 60-69 years (58.3%), married (47.5%), Buddhist (95.0%), had their primary education (58.3%), living with chronic conditions (72.5%), took medication (61.7%), were unemployed (30.8%), earning 0-15,000 baht/month (86.7%), were consequently satisfied with their income but no money left to save (31.7%), had no experience in elderly care (60.8%). However, only 18.7 percent received compensation for their care. The majority participate in training for self-care purposes (69.2%). The average scores in knowledge, attitudes, caregiving skills, and social support were much higher in the participants belonging to the experimental group as compared to the control group ($p < 0.05$). Qualitative results also showed that participation in the program led to a higher level of self-worth, self-esteem, and re-established sense of contributing to the society among older adults through their activities as peer caregivers.

The peer-to-peer caregiving skills training in Cheewabhibaln concept was effective in enhancing the caregiving skills and psychosocial empowerment of the older adults. The results indicate that peer-led instruction in the community-based aged care system can help raise community capacity, encourage sustainable self-reliance, and enhance dignity-based care in the fast ageing communities.

Keywords: caregiving training program, older adults, peer-to-peer, Cheewabhibaln, community-based care.